Samhällsanalys, Joacim Waara

VGR Analys 2021:46

Konjunkturläget kvartal 3, 2021

Minskad spridning av covid-19 och lättade pandemirestriktioner under sommaren bidrog till att återhämtningen tog ytterligare fart i Sverige och övriga Europa. Efterfrågan på såväl varor som tjänster växte på bred front och stora delar av näringslivet upplevde ett förbättrat konjunkturläge. Återhämtningen i svensk ekonomi fortsatte under hösten även om tillväxttalen återgick till mer normala nivåer, med en BNP-tillväxt på 0,9 procent under det tredje kvartalet. BNP förväntas växa med 4,7 procent under helåret 2021 och omkring 3,9 procent efterföljande år enligt Konjunkturinstitutet (KI). Flera av varandra oberoende prognosinstitut är förvånade över den snabba återhämtningen i svensk ekonomi och tongångarna är över lag positiva inför framtiden. Inför vintern finns följaktligen en utbredd optimism, men det finns vissa orosmoln på himlen. För det första ökar smittspridningen i Europa kraftigt i skrivande stund och det finns risk för nya tillväxthämmande nedstängningar i för Sverige viktiga handelspartners. För det andra hämmas produktionen av bristen på insatsvaror och logistikproblem. För det tredje finns vissa tecken på vikande kurser på aktiemarknaden. För det fjärde ökar energipriserna i en oroväckande takt. Slutligen är långtidsarbetslösheten bland utrikes födda och personer med för svensk arbetsmarknaden otillfredsställande utbildningsbakgrund en besvärande faktor som måste hanteras.

Konfidensindikatorn och **Barometer-indikatorn** är tagna från *Konjunkturbarometern*, en enkätundersökning till företag och hushåll som utförs varje månad av Konjunkturinstitutet.

Konfidensindikatorn är en sammanvägning av företagens svar på frågor om bland annat orderstock, försäljningsvolym, nulägesomdöme och förväntningar.

Barometerindikatorn sammanfattar konfidens-indikatorerna för näringsliv och hushåll och tas fram enbart på riksnivån. Syftet är att fånga stämningsläget i den svenska ekonomin. Värden över 100 respektive 110 motsvarar en starkare respektive mycket starkare ekonomi än normalt. Värden under 100 respektive under 90 visar en svagare respektive mycket svagare ekonomi än normalt.

Konjunkturläget

Det aktuella konjunkturläget avspeglar sig i den av KI framtagna barometerindikatorn, vilken baseras på svar från företag och hushåll. Hänsyn tas till faktorer som orderstock, försäljning, nulägesbedömning och framtidsutsikter. (Ett värde över 100 indikerar att konjunkturen är starkare än normalt, medan ett värde under 100 visar det motsatta.) Barometerindikatorn föll med 34 enheter från mars till april 2020 och hamnade på den lägsta nivån sedan mätningarna inleddes 1993. Indikatorn befann sig i april på ungefär 60, vilket är klart under det lägsta värde som uppmättes under den senaste internationella finanskrisen 2008–2009. Under sommar och tidig höst förbättrades dock läget något, vilket KI såg som ett tecken på att efterfrågan och produktion så sakteliga återhämtar sig. Följden blev en rekyl i barometerindikatorn. Under den senare delen av hösten ökade återigen smittspridningen och nya restriktioner infördes som en följd därav. Detta avspeglade sig i barometerindikatorn som minskade från 97,5 i november till 95,9 i december. Redan under årets första månader 2021 stärktes dock läget något och under våren förbättrades konjunkturläget ytterligare då ett värde

på 113,4 uppmättes i april. Sedan dess har konjunkturläget stärkts ytterligare och i augusti uppgick barometerindikatorvärdet till 120,3. Under hösten har konjunkturläget stabiliserats efter en längre uppgångsperiod och i oktober månad uppmättes samma värde som i augusti. Konjunkturläget är över lag gynnsamt och det finns en viss optimism inför vintermånaderna, då efterfrågan är tillfredsställande på såväl hemmamarknad som exportmarknad. Därtill är hushållen mer optimistiska än tidigare, vilket bland annat avspeglar sig i en ökad privatkonsumtion. Samtidigt finns ett antal orosmoln som måste tas på största allvar (se ovan).

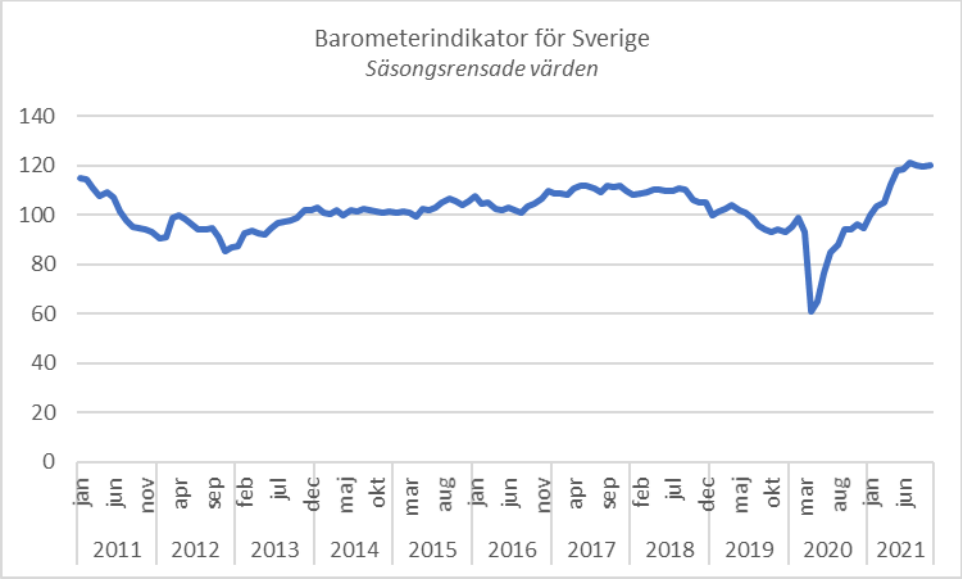

Källa: KI.

Regional konjunkturstatistik publiceras kvartalsvis och baseras på konfidensindikatorn (se faktaruta) för Stockholm (Stockholms län), Sydsverige (Blekinge och Skåne län) och Västsverige (Hallands och Västra Götalands län). Samtliga regioner upplevde ett kraftigt fall under mars och april 2020, följt av en rekyl under det andra kvartalet. Den positiva utvecklingen fortsatte under det tredje kvartalet, vilket förklaras av en ökad aktivitet i såväl svensk som internationell ekonomi. Den andra smittspridningsvågen medförde att den positiva trenden bröts under det fjärde kvartalet, då skillnaden mellan kvartal tre och fyra var marginell. Under första kvartalet 2021 vände utvecklingen återigen uppåt i samtliga tre regioner trots en hög smittspridning. Den positiva utvecklingen fortsatte under det andra kvartalet innevarande år vilket delvis har förvånat ekonomer, då svensk ekonomis anpassnings- och återhämtningsförmåga har varit mycket god under pandemin. Under det tredje kvartalet stabiliserades konjunkturläget efter en längre tids uppgång och läget var i stort sett detsamma som föregående kvartal i samtliga tre regioner.

Från pandemins inledning fram till det andra kvartalet innevarande år har konjunkturläget varit starkast i Sydsverige, även om skillnaden mellan de tre regionerna är förhållandevis ringa. Under det tredje kvartalet var dock konjunkturen starkast i Västsverige. Stockholm hade länge ett mer problematiskt läge, vilket framförallt kan förklaras av den regionala näringslivsstrukturen. Betydande andelar av den privata serviceproduktionen är koncentrerad till Stockholmsområdet, vilket förklarar det faktum att det lägsta indikatorvärdet uppmätts i den aktuella regionen. Så snart restriktionerna lättade förbättrades dock konjunkturläget i Stockholm. För västsvensk del är industrikonjunkturen av särskild betydelse och det höga

efterfrågetrycket på exportmarknaden har en positiv inverkan på läget i Västsverige. Den goda industrikonjunkturen avspeglar sig i diagrammet nedan, då Västsverige som sagt hade det mest gynnsamma konjunkturläget under det tredje kvartalet innevarande år.

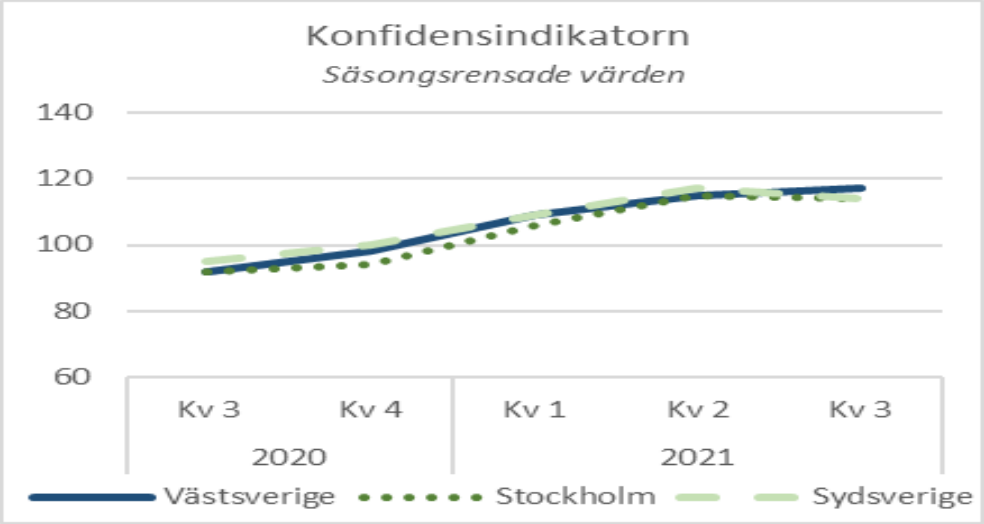

Källa: KI.

Som framgår i diagrammet nedan rådde ett starkt konjunkturläge inom samtliga branscher under det tredje kvartalet 2021. Industrikonjunkturen är som nämnts ovan mycket god och orderstocken är historiskt sett mycket hög. För västsvensk del är utvecklingen inom industrin särskilt betydelsefull för det samlade konjunkturläget. En fortsatt återhämtning i Västsverige kommer att påverkas av industrikonjunkturen i Sverige och omvärlden. Ett orosmoln inom industrin är i nuläget bristen på halvledare samt logistikproblem, vilket skapar flaskhalsar inom produktionsleden. Flaskhalsar som medför att företagen ej kan nå produktionstaket och nyttja expansionsutrymmet. Tyvärr ser bristen på halvledare och logistikproblemen ut att bestå under en överskådlig framtid och näringslivsrepresentanter flaggar i skrivande stund för att detta kan få negativa konsekvenser för svensk ekonomi och sysselsättning. Ytterligare ett orosmoln inom näringslivet är problematiken kring Cementas produktion på Gotland och risken för att det uppstår cementbrist i Sverige. En brist som skulle slå hårt mot såväl industri- som byggsektorn.

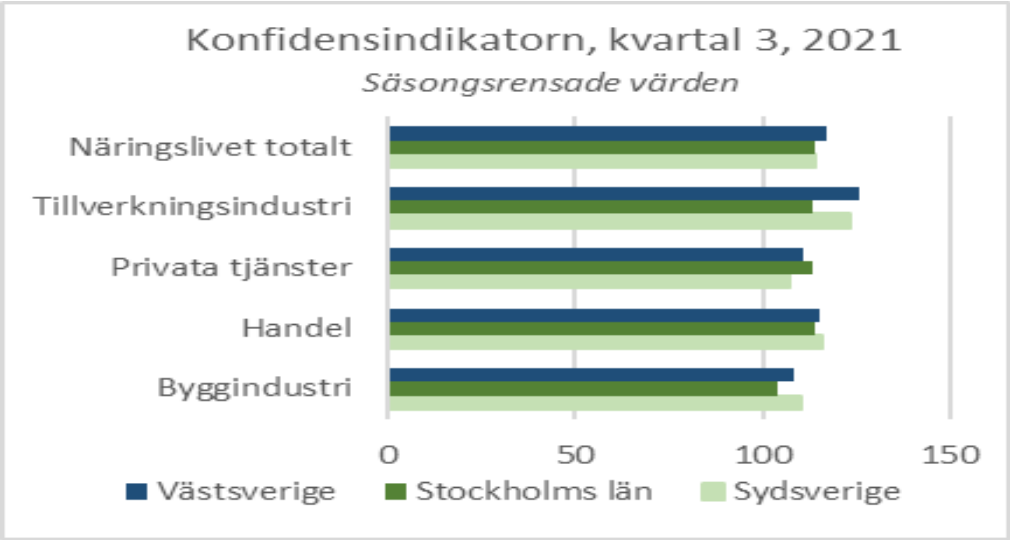

Arbetsmarknadsläget

Under vår och tidig sommar 2020 ökade arbetslösheten närmast lavinartat och varslen duggade tätt. I slutet av sommaren uppgick arbetslösheten i Västra Götaland till 8,8 procent (9,2 procent i riket som helhet). Det fanns en utbredd oro för arbetsmarknadsläget och prognoserna pekade mot en arbetslöshetsnivå på omkring 11–12 procent i början av 2021. Det förbättrade konjunkturläget har dock haft en positiv inverkan på arbetsmarknaden och andelen öppet arbetslösa eller i program har minskat kontinuerligt under vår, sommar och höst 2021. I oktober uppgick den öppna arbetslösheten till 6,9 procent i Västra Götaland (respektive 7,3 procent i riket.) Trots dessa positiva tecken ligger arbetslösheten på en hög nivå i såväl Sverige som Västra Götaland och det kommer med stor sannolikhet att dröja innan vi är tillbaka på de arbetslöshetsnivåer som uppmättes innan pandemin. Med detta sagt är det viktigt att framhålla att arbetslösheten i nuläget är lägre än innan pandemin i vissa kommuner i Västra Götaland.

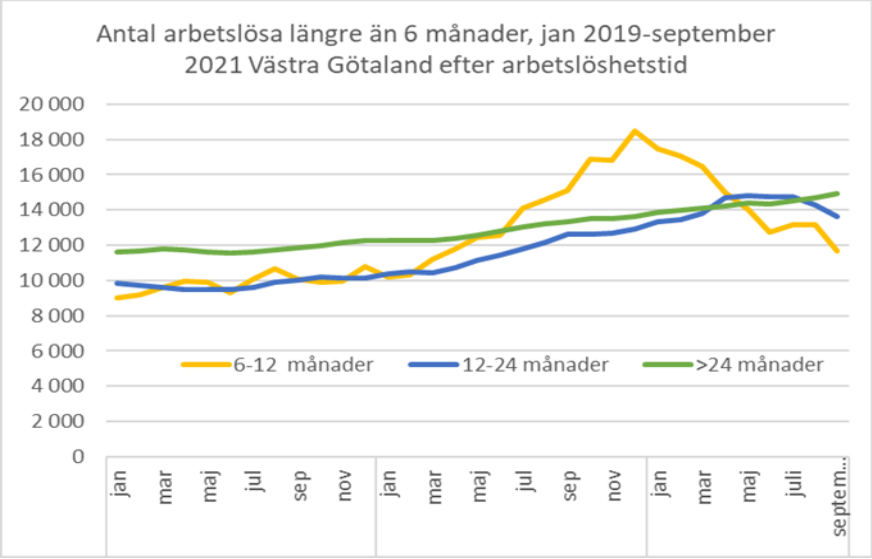

Trots det förbättrade arbetsmarknadsläget varnar berörda myndigheter för att en stor grupp unga vuxna samt utrikes födda har fastnat i långtidsarbetslöshet. I nuläget är långtidsarbetslösheten inom aktuella grupper betydande och riktade insatser krävs om utvecklingen ska kunna vändas. Den höga arbetslösheten inom aktuella grupper förklaras bland annat av att de har jämförelsevis kort arbetslivserfarenhet, begränsad utbildningsbakgrund och ofta erhåller osäkra anställningsvillkor som exempelvis timanställning. (De osäkra anställningsvillkoren gör att de oftast inte omfattas av statligt stöd för korttidsarbete eller varsel.)

Prognoserna indikerar att arbetslösheten kommer att ligga kvar på jämförelsevis höga nivåer under 2021 (se diagram nedan). Noterbart är dock att arbetsmarknadsläget är avsevärt mycket bättre än vad prognoserna gav vid handen i pandemins initialskede. Under 2022 förväntas arbetslösheten minska något även om det kommer att dröja ett par år innan arbetslösheten är nere på samma nivåer som före pandemin.

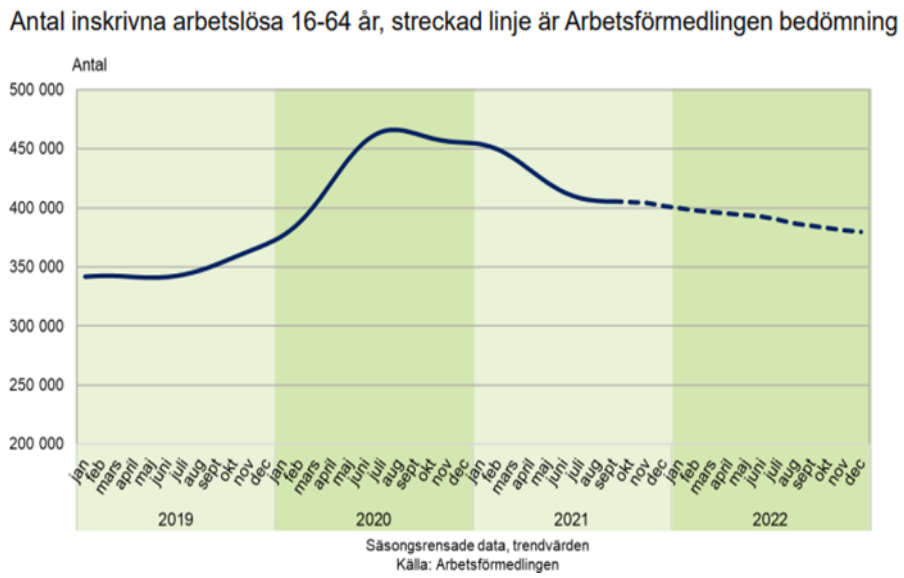

Samtidigt som arbetslösheten är hög uppger ett växande antal företag att det råder brist på arbetskraft.[1] Det råder följaktligen en missmatchning mellan arbetsmarknadens utbuds- och efterfrågesida, då de arbetslösa allt som oftast saknar den utbildning som efterfrågas från arbetsgivarsidan. Detta problem är en fråga som är högt upp på agendan hos samtliga berörda offentliga instanser, eftersom bristen på arbetskraft skapar flaskhalsar i produktionsleden.

[1] Undersökning genomförd av Konjunkturinstitutet i september 2021.